

УДК 330.322

ДІАГНОСТИКА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ

Осадча О.А.

У статті представлено результати дослідження зовнішньоекономічної діяльності транспортної системи України, структури експорту та імпорту послуг підприємств цивільної авіації, обсяги транзитних перевезень територією України.

Ключові слова: транспортна система, цивільна авіація, експорт, імпорт, транзитні перевезення.

У сучасних умовах господарювання особливо актуальним є дослідження місця цивільної авіації у зовнішньоекономічній діяльності транспортної системи України, оскільки саме авіаційна галузь утворює найбільший ринок транспортних послуг, що, без сумніву, є основною тенденцією сучасного розвитку не тільки внутрішнього, а й світового ринку транспортних послуг.

Теоретичні питаннями аналізу діяльності авіаційних підприємств займалися такі вчені-економісти, як: О. Ареф'єва [1], В. Прохорова [6], А. Штангрет [1], А. Назаренко [2], В. Корчун [3], Ю. Кулаєв [4], С.Петровська [4].

Метою статті є виявлення особливостей зовнішньоекономічної діяльності транспортної системи України, аналіз структури експорту, імпорту послуг, що надаються підприємствами цивільної авіації, обсягів транзитних перевезень територією України.

Посилення процесів глобалізації та інтеграції у світовій економіці безумовно впливають на розвиток як світового, так і національного ринку транспортних послуг, зокрема, торгівля послугами розвивається більш динамічно ніж торгівля товарами в цілому, що і обумовлює доцільність аналізу структури експорту та імпорту транспортних послуг підприємствами України (табл.1,2).

Таблиця 1

Структура експорту транспортних послуг підприємствами України

Вид транспорту	Експорт, млн.дол.США				
	2006	2007	2008	2009	2010
Транспортні послуги, у т.ч.:	5354,7	6102,3	7622,05	4484,64	7807,68
Морський транспорт, з нього:	806,1	915,3	1297,92	936,17	1231,63
Пасажирський	3,5	2,6	1,88	0,98	3,85
Вантажний	59,5	65,88	57,67	25,74	48,15
Інше	743,1	846,77	1238,37	909,45	1179,63
Авіаційний транспорт, з нього:	722,7	919,28	1229,06	810,02	1177,84
Пасажирський	355,6	466,49	636,99	379,72	576,48
Вантажний	126,2	159,77	237,57	196,24	275,50
Інше	240,9	293,02	354,50	234,06	325,86
Залізничний транспорт, з нього:	860,2	1261,34	1636,91	915,8	1456,77
Пасажирський	160	238,81	295,16	233,21	310,30
Вантажний	327,8	428,99	585,81	289,26	402,10
Інше	372,4	593,54	755,95	393,32	744,38
Трубопровідний транспорт	2500,6	2411,6	2560,37	1406,4	3357,72
Інший транспорт, з нього:	465,1	594,75	897,79	416,25	583,72
Пасажирський	14,8	15,28	18,41	14,66	15,65
Вантажний	250,3	305,01	382,64	117,18	209,23
Інше	200	274,46	496,74	28,44	358,85

За даними Державного комітету статистики України

Структура експорту транспортних послуг національними підприємствами протягом аналізованого періоду свідчить про збільшення транспортних послуг у 2006-2008 роках за всіма видами транспорту, зокрема, питома вага морського транспорту становила 15,05%;15,0% та 17,03%, авіа-

ційного транспорту 13,5%;15,06%;16,13%, залізничного транспорту 16,06%; 20,67% та 21,48%, трубопровідного у 2006 році 46,7%, у 2007 році знизилася до 39,52%, і іншого транспорту 8,69%;9,75%; 11,78%.

Таблиця 2

Структура імпорту транспортних послуг підприємствами України

Вид транспорту	Імпорт, млн.дол.США				
	2006	2007	2008	2009	2010
Транспортні послуги, у т.ч.:	789	1116,9	1647,5	719,21	1145,73
Морський транспорт, з нього:	96,6	136,2	247,2	93,5	141,32
Пасажирський	0,7	4,1	6,0	2,63	15,30
Вантажний	27,6	19,47	74	14,75	34,84
Інше	68,3	112,69	167,6	76,12	106,46
Авіаційний транспорт, з нього:	248,7	333,87	541,5	251,61	430,89
Пасажирський	63,9	84,43	16,9	72,57	148,21
Вантажний	9,4	7,58	13,2	9,1	8,55
Інше	175,4	241,87	358,0	169,94	274,13
Залізничний транспорт, з нього:	338	502,8	653,2	303,59	458,34
Пасажирський	125,7	167,94	209,1	129,16	187,46
Вантажний	63,1	97,53	108,3	39,25	33,18
Інше	149,2	237,34	335,9	135,19	237,70
Трубопровідний транспорт	5,2	2,94	4,5	1,94	0,60
Інший транспорт, з нього:	100,5	141,08	201,1	68,57	114,57
Пасажирський	1,9	2,97	3,3	1,79	3,01
Вантажний	37,2	43,68	55,9	16,92	38,09
Інше	61,4	94,42	141,9	49,85	73,47

За даними Державного комітету статистики України

Зниження обсягів експорту транспортних послуг у 2009 році спостерігається у загальній інфраструктурі транспорту країни, показник становив 4484,64 млн.дол.США, що на 58,84% нижче ніж у попередньому 2008 році, окрім впливу економічної кризи, що обумовила міжнародне зниження обсягів транспортних перевезень, зумовлено подорожчанням ресурсів, низьким рівнем конкурентоздатності українських підприємств, жорсткою податковою політикою та активним освоєнням національного ринку іноземними перевізниками, що свідчить про необхідність комплексного вирішення проблем, що стримують, в тому числі і розвиток міжнародних авіаперевезень, у взаємодії з всіма транспортними галузями країни.

Національні транспортні підприємства поступово адаптуються до нових умов господарювання, про що свідчить збільшення обсягів імпорту транспортних послуг у 2006-2008 роках, обсяг який у 2006 році становив: морського транспорту 96,6 млн.дол.США, авіаційного транспорту 248,7 млн. дол.США з них: пасажирських перевезень 63,9 млн.дол.США, вантажних 9,4 млн.дол.США, залізничного транспорту 338 млн.дол.США.

У 2008 році обсяги імпорту послуг транспортними підприємствами збільшилися на 208,81% у порівнянні з 2006 роком, в тому числі, морського транспорту на 255,86%, авіаційного на 217,74% та залізничного на 193,26%.

Серед ряду факторів, що спричинили різке падіння імпорту транспортних послуг підприємствами України у 2009 році, особливе місце займають скорочення доходів всіх економічних суб'єктів, обмеження доступу до фінансових ресурсів внаслідок банківської кризи та припинення притоку іноземного капіталу, що зробило імпорт менш доступним та ряд основних недоліків української транспортної системи, серед яких виділяються низький технічний рівень і незадовільний стан їхньої виробничої бази.

У виконанні Україною транзитної ролі важливе значення мають усі складові її транспортного комплексу: автомобільний, авіаційний, залізничний та трубопровідний види транспорту, ефективне управління якими визначає не тільки привабливість національного ринку для іноземних інвесторів, а й стане ефективним чинником зростання української економіки при інтеграції з Євросоюзом, що і обумовлює актуальність дослідження обсягів транзитних перевезень територією України

та даних щодо отриманого доходу від перевезень транзитних вантажів та обслуговування транзитних пасажирів(табл.3,4).

Таблиця 3

Обсяги транзитних перевезень територією України, тис. тон

Вид транспорту	Перевезено транзитних вантажів, тис.тон.					у %, до 2009 року
	2006	2007	2008	2009	2010	
Усіма видами транспорту, в т.ч.:	222948,1	386956,6	325423,0	178134,1	152353,8	85,5
Залізничний	75050,7	99882,4	93347,6	44834,7	44511,8	99,3
Автомобільний	1614,2	4494,6	4908,7	3354,2	4649,1	138,6
Морський	2516,1	2693,9	3486,9	1899,4	3660,44	193,7
Річковий	18,5	37,4	74,7	X	X	X
Авіаційний	1,2	1,3	1,5	1,17	1,58	134,7
Трубопровідний	143721,2	279802,4	223498,0	127981,7	99440,3	77,7
Інший	26,3	44,5	105,0	62,9	90,7	144,0

За даними Державного комітету статистики України

Збільшення обсягів транзитних перевезень територією України протягом 2006-2008 років всіма видами транспорту свідчить про перспективність даного ресурсу, ефективне використання якого дозволить, з одного боку, стати фактором економічного зростання, залучаючи додатково значні фінансові кошти, а, з іншого, підвищити свої позиції серед провідних країн-транзитерів, що обумовлює необхідність модернізації транспортної системи, зокрема, авіаційної галузі, шляхом підвищення якості організації доставки транзитних вантажів, що дозволить збільшити обсяги транзитних перевезень та надходжень до бюджету країни.

Таблиця 4

Дохід від перевезень транзитних вантажів та обслуговування транзитних пасажирів

Вид транспорту	млн.дол.США				
	2006	2007	2008	2009	2010
Усіма видами транспорту, в т.ч.:	5354,7	6111,7	7636,5	7918,0	X
Морський	806,1	915,9	1304,4	725,5	X
Авіаційний	722,7	919,6	1231,1	1200,1	X
Залізничний	860,2	1268,2	1641,1	1100,0	X
Трубопровідний	2500,6	2411,6	2560,4	3046,4	X
Інший	465,1	586,4	899,6	1846,0	X

За даними Державного комітету статистики України

Постійно зростаючий дохід від реалізації транзитного потенціалу, так протягом 2007-2009 років показник зростав на 114,14; 124,95 та 103,69 у відсотках до попереднього року, свідчить про позитивний прибуток країни у транзитних послугах, зокрема, мала частина належить морському та залізничному транспорту, виняток становить трубопровідний, і тільки транзит важких вантажів авіатранспортом дійсно забезпечують отримання доходу від реалізації транзитного потенціалу.

Таблиця 5

Обсяги перевезень пасажирів авіаційним транспортом України, тис.чол.

Обсяги перевезень пасажирів	2006 р.	2007 р.	2008р.	2009 р.	2010 р.
Міжнародні перевезення	918,7	3904,3	4934,8	4135,9	5144,3
Внутрішні перевезення	3289,6	1024,3	1246,2	995,3	962,2

На сьогодні, жодна з українських авіакомпаній не може скористатися перевагами ефекту економії від збільшення чисельності маршрутів та вантаження літаків трансферними пасажиропотоками, оскільки національні авіакомпанії мають невеликий парк літаків, обмежену маршрутну мережу, і відповідно менший обсяг доходів, що не дозволяє підприємствам галузі збільшувати обсяги і пасажирських, і вантажних перевезень авіаційним транспортом, особливо на міжнародних маршрутах,

що дозволило б забезпечити національним авіакомпаніям конкурентні переваги та стійке функціонування (табл.5).

У загальних обсягах перевезень пасажирів авіаційним транспортом країни, протягом 2007-2010 років, питома вага припадає на міжнародні перевезення, яка у 2007 році складала 79,22%; у 2008 році 79,84%; у 2009 році 80,6% і у 2010 році 84,24%, що свідчить, з одного боку, про економічну привабливість ринку міжнародних авіаперевезень, а, з іншого, про ряд проблем які не дозволяють українським авіаперевізникам конкурувати з міжнародними компаніями, серед яких: обмежені маршрутні мережі та невеликий парк літаків, невідповідність деяких технічних стандартів міжнародним вимогам, що ускладнює доступ на європейський ринок, гальмування запровадження електронних квитків, відсутність членства у великих міжнародних альянсах. Підвищення обсягів як внутрішніх, так і міжнародних перевезень у 2010 році свідчить про наявність великого потенціалу ринку українських авіаперевезень та постійно зростаючий попит з боку пасажирів. Крім того, варто зазначити і про зростання обсягів перевезень пасажирів іноземними авіакомпаніями, які зростають більш швидкими темпами, ніж багатьох вітчизняних авіакомпаній.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження зовнішньоекономічної діяльності транспортної системи України, аналіз структури експорту, імпорту послуг, що надаються підприємствами цивільної авіації та обсягів транзитних перевезень територією України свідчить про наявність пріоритетів авіаційної галузі у транспортній структурі країни при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, однак, має місце різке падіння експорту та імпорту транспортних послуг у 2009 році, обсягів авіаперевезень як на внутрішньому ринку, так і на міжнародному, крім того, має місце зниження інтенсивності польотів, що зумовлено, з одного боку, низькою платоспроможністю споживачів послуг, а з іншого, заборонаю перевезення підакцизних товарів на міжнародних лініях, що безумовно має відображення на конкурентоспроможності українських авіакомпаній та обумовлює необхідність розробки стратегії економічного розвитку національних авіатранспортних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О.В. Розвиток підприємств авіаційної галузі в контексті економіки знань: [моногр.]/ О.В. Ареф'єва, А.М. Штангрет. – Львів: Укр.акад.друкарства, 2011. – 242 с.
2. Назаренко А. Аналіз сучасних тенденцій в авіаційній галузі / А. Назаренко //СФП. - 2007. - №7. - С.12-15.
3. Корчун В. Тенденції розвитку світового ринку транспортних послуг в умовах глобалізації: [Електронний ресурс]/ В. Корчун //Міжнародні економічні відносини. - 2007. - № 12. - Режим доступу до журн.:<http://www.nbuu.ua/articles/2007/03klinko.htm>.
4. Кулаев Ю.Ф. Экономика гражданской авиации Украины: моногр. / Ю.Ф. Кулаев. — К.: Феникс, 2004. — 667 с.
5. “Japan Airlines” станет членом международного альянса “One World” // БИКИ.— 2005.— № 136.— С. 11.
6. Прохорова В. В. Економічний розвиток підприємства: теоретико-методологічний аспект [текст]: моногр. / В. В. Прохорова. — Х.: УкрДАЗТ, 2010. — 523 с.
7. Старые и новые проблемы British Airways // БИКИ.— 2005.— № 123.— С. 11.
8. Choose your airline carefully. Your life may depend on it // The Economist.— 2006.— November 4 th.— P. 47.
9. Silent Skies // The Economist.— 2006.— November 11 th.— P. 89.